

entre la gent) s'afebleix a mesura que els espais de comunicació, circulació, i de consum esdevenen més i més anònims. Ja no som als temps del surreal, de l'excedent de sentit que la realitat oculta a la intel·ligència, per tal de lliurar-lo a la intuïció o a l'auguri; som, en canvi, als temps de la des-realització que substitueix les profunditats i els meandres de la vida amb el fiat de la visibilitat de la còpia i el simulacre. La comunicació reemplaça el llenguatge i l'espectacle reemplaça els paisatges.

Dins del mateix moviment, l'art arriba a la cruïlla de camins; però ràpidament perd la pista de les dues vies. En la seva lluita amb l'espai, es troba amb res més a les mans que fantasmes de realitat, imatges no problemàtiques que trenquen com onades en el món. En el seu rol de mediador, sols intervé entre consumidors que li neguen qualsevol rol creatiu, i en particular el rol de creador social.

Fragments extrets de:

Muntadas, *On Translation: The Audience*. Editat per Octavi Rofes, Muntadas i Wite de With for contemporary art, Rotterdam 1999.

Bibliografia bàsica recomanada

Los no lugares. Espacios del anonimato, Barcelona 1998, Gedisa Editorial

Dios como objeto. Símbolos -cuerpos - materias - palabras, Barcelona 1996, Gedisa Editorial

La guerra de los sueños. Ejercicios de etno-ficción, Barcelona 1998, Gedisa Editorial

Pròxima xerrada

Dimarts, 24 de març de 2009 a les 19:30

Franco Farinelli. Origen i crisi de la raó cartogràfica

Bernat Lladó Mas

(In)disciplines. Itineraris en el pensament del segle XXI

Dimarts, 17 de març de 2009 a les 19:30

Marc Augé

Dels no-llocs i la invasió dels somnis

Josep M. Casasús Rodó

¿Poden els somnis dels xamans de Sudamèrica o dels déu-objectes africans obrir una via per comprendre les nostres societats tecnificades, immerses en una allau d'imatges? El pas cap a una antropologia dels mons moderns, la sobremodernitat, ha portat aquest pensador francès a encunyar alguns conceptes de referència gairebé obligada, com ara el de «no-lloc». Tot una incitació a reflexionar més enllà del marc tradicional de l'Antropologia Cultural.

Marc Auge : De l'espai a la mirada

Donar sentit a l'espai: aquesta és la preocupació primària que deu trobar-se a l'origen de totes les arts plàstiques, de la seva evolució, així com de les qüestions que desvetlla, tant entre els artistes com entre els qui tenen un interès professional en l'art: tots els qui tenen una relació més o menys propera amb la teoria de l'art.

(...)

La relació de la gent dins d'un determinat espai: aquest és, en principi, l'objecte de l'antropologia, si més no en la seva vessant més etnogràfica, més descriptiva. L'ideal de l'etnògraf és redescobrir aquell moviment inicial – després perpetuat, reproduït, o reinventat – mitjançant el qual els ocupants d'un espai donat pensen llurs interrelacions, tot inscrivint-les en l'espai, en altres paraules, simbolitzant-les. Aquí 'sentit' no es refereix a un sentit metafísic o sobrenatural, a un excedent de significació que els éssers humans atorguin a les seves vides depenent d'algun ordre transcendental, sinó una relació pensada i instituída: les normes de residència (el meu lloc a l'espai com a fill, filla, pare, marit o esposa) parlen de la meua relació envers els meus pares i totes les altres relacions: els objectes, de vegades anomenats déus, de vegades fetitxes,

els quals marquen el territori, el poblat, la casa i fins i tot el cos, em diuen a quin lloc sóc, a on vaig, què està permès o prohibit, què haig de fer (invocacions, ofrenes) per influir en els altres, per a protegir-me dels altres, per atacar-los, per protegir-los o per guanyar-me la seva benvolença. En aquest món d'immanència, del qual les societats tradicionals africanes en són un bon exemple, l'objecte mai no és mimètic (fins i tot si els déus tenen trets humans), ni estètic (fins i tot si hom distingeix escultors bons o dolents). La relació que posa en joc no depèn totalment de l'objecte mateix (no és una màgia com la llàntia d'Aladí), sinó del poder i les intencions d'aquells a qui uneix. En altres paraules, allò que importa en el cas de l'objecte mediador és la possibilitat de retre l'esdeveniment individual i col·lectiu interpretable, i a l'altre concebible (ja sigui l'altre singular de la relació dual, ja l'altre genèric, el grup).

Els objectes, doncs, els déus-objectes, emergeixen com punts d'encontre entre els éssers humans: al llindar de les cases, a les places públiques, a les cruïlles de camins o als marges dels camps cultivats. L'africà Legba, expatriat a Haití o a Brasil, o bé el grec Hermes, són objectes d'aquesta mena, i als quals hom sols ret homenatge per tal de conciliar-se amb els altres o de protegir-se'n: en qualsevol cas, per tal de confirmar la relació social i fer-la operativa. El dins i el fora, l'aquí i l'allà, l'altre i el mateix, es conjuguen en mirades i pràctiques singulars per tal de negociar amb la societat, amb un mateix i amb els altres.
(...)

En altres paraules, el sentit es troba arreu (a l'espai, al cos, als objectes) però mai no pot ser captat totalment enlloc, car com a sentit social, i per tant relacional, no està fixat en cap dels termes a través dels quals es construeix: no pertany a cap dels individus als quals relaciona, ni a l'arranjament material (altar, fetitxe, déu-objecte) que posa en joc la relació, ni a l'espai públic o privat on s'esdevé l'arranjament -sempre se situa en un altre lloc, no en un món sobrenatural en el qual poders sobrehumans decideixen el destí dels éssers humans, sinó més aviat en una mena de surrealitat a la qual sols els endevins, visionaris i xamans hi tenen accés, perquè tenen el privilegi d'adoptar simultàniament diversos punts de vista.

Així donen – i cerquen activament de donar – la impressió que veuen coses i també el que rau darrera de les coses, el real i el seu doble; de fet, sen-

zillament, el que aspiren a copsar en la singularitat de l'esdeveniment, del cos, o de l'objecte, és la pluralitat de relacions que s'hi expressen.

Pot ser ben bé que la nostra relació amb els objectes, i sobretot amb l'art – en la mesura que es materialitza concretament a l'espai – hagi mantingut necessàriament alguna cosa d'aquest valor simbòlic; que darrera de cada objecte hi hagi la petjada de la relació envers els altres, que el que més o menys confusament anomenem el sentit de l'obra d'art tingui alguna cosa a veure amb el caràcter més o menys perceptible d'aquesta relació. Des del moment que algú ha après, espontàniament o sota el guiatge d'altres, a gaudir d'un objecte artístic, l'efecte característic d'aquest objecte seria el fet de desenvolupar l'aptitud de 'l'amant de l'art' de distingir darrera la singularitat de l'obra la multiplicitat de relacions que la fa possible: amb els altres, és clar (car en l'horitzó de l'obra sorgeix no només la presència de l'autor, sinó també de tots aquells que experimenten la seva realitat i el seu poder), i fins i tot amb si mateix (amb tots els altres dins meu, la incerta i insistent presència dels quals revela la presència de l'objecte). La mirada de l'amant de l'art, en definitiva, té certa semblança amb la de l'endeví o el xaman.

(...)

Es podria dir de l'objecte artístic el que Alain Badiou diu del poema: (en aquest cas, la poesia de Mallarmé) no demana que hom l'interpreti, sinó que hom entri en la seva operació. La norma és simple: entra en el poema, no per saber de què està parlant, sinó per pensar el que hi està succeint. Com que el poema és una operació, també és un esdeveniment. El poema té lloc. Senzillament, a diferència del poema, l'objecte ocupa un lloc real, un lloc material, definible i limitat: per exclusiva que sigui la mirada que el copsa i, en cert sentit, l'interioritza, la mirada no pot ignorar completament l'espai més o menys públic en el qual l'objecte (pintura, escultura, instal·lació) pren lloc.
(...)

Actualment, tot això està canviant, tant en l'àmbit del sentit com en el de l'espai. Se'ns diu que les 'grans narratives' són mortes, que ja no hi ha mites ni de l'origen ni del futur. Els moviments de població, el desenvolupament de les comunicacions, i la globalització, tot plegat, afecta la simbolització de les relacions inscrites a l'espai: curt i ras, el sentit social (el sentit de les relacions